

Felelősségi rendelkezések a gazdasági társaságok határon átnyúló átalakulásához kapcsolódóan¹

BAKOS KITTI

SZTE ÁJK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék

SZTE ÁJK Doktori Iskola

PhD ösztöndíjas hallgató

1. Bevezetés

Az uniós jogforrásokban megjelenő felelősségi rendelkezések vizsgálata során jelen tanulmányunkban arra keressük a választ, hogy vajon az átalakuláshoz kapcsolódó uniós normaanyag tartalmaz-e a jogutód társaságot terhelő helytállási kötelezettséget megalapozó előírásokat a jogelőd tartozásainak a megtérítése és kiegyenlítése érdekében. Tekintettel arra, hogy a részvénytársaságok határokon belül, illetve több tagállam területét érintő egyesülése esetén nem jelennek meg speciális rendelkezések az átalakulás szabályanyagát érintő európai jogforrásokban, így vizsgálódásunkat az uniós alapok bemutatása után a részvénytársaságok szétválásához rendelt uniós, illetve tagállami rendelkezésekre redukáljuk. Jogösszehasonlító elemzés keretében (véletlenszerű kiválasztás következtében Magyarország, Ausztria és Csehország gyakorlatát összevetve) rá kívánunk világítani a 82/891/EGK irányelv szabályozási technikája és tagállami implementálása következtében kialakult divergáló nemzeti szabályozásokra, valamint speciális kapcsolóelvek hiányában határon átnyúló relációban az egyes tagállami rendelkezések ütközése során okozott anomáliákra.

2. A kapcsolódó uniós jogalapok bemutatása

1. A részvénytársaságok egyesüléséről szóló 2011/35/EU irányelv nem rendelkezik a jogutód társaságot terhelő helytállási kötelezettséget megalapozó tagállami normák közelítéséről, illetve ezzel kapcsolatban minimumstandardok sem kerültek lefektetésre az uniós normában.² A helytállási kötelezettséget megalapozó előírások csak a vezető tisztségviselőket, illetve a könyvvizsgálókat, szakértőket terhelő felelősségi rendelkezések keretében jelennek meg az irányelv rendszerében. Ehhez kapcsolódóan az uniós jogalkotó igen tág teret hagy a nemzeti szabályok érvényesülésének, egyedüli kritériumként csak azt követeli meg, hogy a tagállamok legalább azokat a felelősségi alakzatokat

¹ Készült a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj Támogatásával.

² Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): *Európai társasági jog*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2004. 192. o.; Szük körben jelentkezik az érvénytelenség esetében az a rendelkezés, amely az egyesülés hatályosulása és az érvénytelenség bírói megállapítása közötti időszakban keletkező kötelezettségek vonatkozásában az egyesülésben érintett gazdasági társaságok egyetemleges felelősségét deklarálja [2011/35/EU irányelv 22. cikk (1) bek. h) pont; Miskolczi Bodnár: i. m. 291. o.]

építsék be a szabályozásba, amelyek ezen szervek vagy személyek felróható kötelezettségzegése esetén hívhatóak fel a részvényesek által. Az implementációs kötelezettség tehát ebben az esetben nem a jogutód gazdasági társaság és a tagok felelősségéhez kapcsolódik a jogelőd tartozásai vonatkozásában, hanem a vezető tisztségviselők, könyvvizsgálók, független szakértők polgári jogi felelősségét megalapozó előírások beépítésére irányul.³

2. Az átalakuláshoz kapcsolt felelősségi rendelkezések harmonizációja csak a részvénytársaságok határokon belül zajló szétválásával kapcsolatban merült fel az uniós szintéren. Az irányelv a jogutód gazdasági társaságok helytállási kötelezettségét megalapozó tagállami rendelkezések összehangolására többlépcsős választási lehetőséget enged a nemzeti jogalkotónak:

a) A 82/891/EGK irányelv 12. cikkének (3) bekezdése szerint abban az esetben, ha az a társaság, amelyre a jogelőd adott vagyoni eszközeit a szétválási szerződésben átruházták, a hitelező követelését nem tudja kielégíteni, a többi jogutód társaság egyetemleges felelőssége állapítható meg. Elsődlegesen tehát annak a társaságnak kell helytállnia a követelés kiegyenlítéséért, amelyhez az adott tartozást a szétválási szerződés telepítette, míg mögöttesen lép csak be a többi jogutód másodlagos felelőssége.⁴ Az irányelv szövegezése kógens rendelkezésre utal abban a tekintetben, hogy a tagállamok nem mérlegelhetnek, hogy előírják-e a jogutód gazdasági társaságok egyetemleges felelősségét vagy sem, hanem kötelező implementálniuk az uniós norma azon előírását, amely szerint a hitelező a sikertelen kielégítést követően bármelyik jogutód gazdasági társasághoz fordulhat a teljesítés végett (1. variáns)⁵. A nemzeti jogalkotó választási lehetősége csak a kártérítés mértékének a megállapításával összefüggésben marad fenn: a tagállamok saját hatáskörükben dönthetnek arról, hogy ezt a felelősséget pro viribus helytállási kötelezettségként szabályozzák-e vagy sem. Ennek keretében a tagállami rendelkezések a megtérítési kötelezettséget a társasághoz rendelt aktív vagyon mértékéig mérsékelhetik,⁶ amely nem a gazdasági társaság teljes vagyonával történő helytállási kötelezettséget, hanem valódi értelemben vett korlátozott felelősséget takar a szétválási szerződésben megnevezett jogutódon kívüli gazdasági társaságok vonatkozásában (az irányelv rendszereiben ehhez kapcsolódóan korlátlan megtérítési kötelezettség esetén 1/a variánsról, míg pro viribus felelősség esetén 1/b variánsról beszélhetünk). A kártérítés mértékének a korlátozása ezzel szemben nem jelenhet meg azon jogutód esetében, amelyhez a szétválási szerződés az adott kötelezettséget telepítette, hiszen ez a társaság kivétel nélkül korlátlanul, a teljes társasági vagyonnal köteles helytállni a jogelőd gazdasági társaság nevezett kötelezettségéért.⁷

³ 2011/35/EU irányelv 20–21. cikk; Miskolczi Bodnár: i. m. 192. o.

⁴ Hülya Costan: *Subsidiäre solidarische Haftung der an einer Spaltung beteiligten Gesellschaften*. In: *RIW*, 2010/4. sz. 193. o.; Alfons Grünwald: *Umwandlung – Verschmelzung – Spaltung – Der Rechtsübergang der unternehmensrechtlichen Strukturmaßnahmen*. Ueberreuter, Wien, 1996. 185. o.; Vékás Lajos (szerk.): *Európai közösségi jogi elemek a magyar magán- és kereskedelmi jogban*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2001. 241. o.; Mathias Habersack: *Europäisches Gesellschaftsrecht*. Beck, München, 2006. 219. o.; Günter Christian Schwarz: *Europäisches Gesellschaftsrecht*. Nomos, Baden-Baden, 2000. 438–439. o.

⁵ Nem érvényesül azonban az egyetemleges felelősséget megállapító rendelkezés, ha a szétválás az adott tagállamban bírói kontroll alatt áll vagy a hitelezők legalább háromnegyede beleegyezett az egyetemleges felelősség mellett történő igényérvényesítés lemondásába. [82/891/EGK irányelv 12. cikk (3) bek.; Miskolczi Bodnár: i. m. 115., 199., 292. o.; Vékás: i. m. 241. o.]

⁶ Vékás: i. m. 241. o.; Grünwald: i. m. 185. o.; Schwarz: i. m. 438–439. o.

⁷ 82/891/EGK irányelv 12. cikk (3) bek.; Costan: i. m. 193–194. o.

b) A felelősségi rendelkezések ilyen irányú szabályozásától csak akkor térhetnek el a tagállamok, ha a szétváló gazdasági társaság kötelezettségeiért – a szétválási terv rendelkezéseitől függetlenül – eredendően valamennyi jogutód gazdasági társaság egyetemleges felelősségét írja elő a nemzeti jogalkotó.⁸ A szabályozás ezen megvalósulási alternatívájánál az előző esetkörhöz képest abban mutatkozik különbség, hogy itt valamennyi jogutód gazdasági társaság felelőssége elsődleges lesz függetlenül attól, hogy a szétválási szerződésben melyik társasághoz rendelték az adott tartozás kiegyenlítését (2. variáns).⁹ A kártérítés mértékét tekintve az irányelv a belső jogok számára itt is enged választást, hiszen felveti annak a lehetőségét, hogy a tagállami rendelkezések ezt a helytállási kötelezettséget csak annak a vagyonnak az értékére korlátozzák, amely a jogutódlás következtében az adott gazdasági társaságra átszállt.¹⁰ E kártérítés mértékét korlátozó rendelkezés azon jogutód esetében is előírható, amelyhez a szétválási szerződés az adott tartozást telepítette, hiszen ebben az esetben az összes jogutód elsődleges felelősségéhez kapcsolódó egyetemlegesség válik a hitelezők védelmének fő bástyájává (összességében tehát minden jogutód korlátlan megtérítési kötelezettsége az irányelv rendszerében 2/a variánsként, minden jogutód korlátozott felelőssége pedig 2/b variánsként jelenik meg, és lehetőség van a két rezsím vegyítésére is 2/a+b variáns keretében).¹¹

3. Az SE-rendelet az európai részvénytársaság alapítási formái között nem szentel figyelmet a kapcsolódó felelősségi rendelkezéseknek abban az esetben, ha az SE létrehozására egyesüléssel vagy formaváltással kerül sor. Ennek mögöttes indoka az, hogy az európai részvénytársaság fúzió útján történő létrehozása a jogutódlás dogmájára épül, ahol a vagyoni jogok és kötelezettségek átszállnak az átalakulás következtében létrehozott új európai részvénytársaságra, míg a formaváltás esetében pedig nem beszélhetünk a jogalany megváltozásáról, hanem a gazdasági társaság identitását megőrizve működik tovább európai részvénytársaságként.

4. Hasonlóan a részvénytársaságok egyesülésére vonatkozó tagállami rendelkezések jogharmonizációját célzó uniós normához a tőkeegyesítő társaságok határon átnyúló egyesüléséről szóló 2005/56/EK irányelv sem tartalmaz iránymutatásokat a jogutód gazdasági társaság helytállási kötelezettsége vonatkozásában.

3. Az egyes tagállamok szabályozása

Tekintettel arra, hogy az egyesülési formációkhoz kapcsolódóan az irányelvi rendelkezések nem tartalmaznak harmonizációs előírásokat, valamint a szétválás esetében az uniós jogalkotó opcionális választási lehetőséget enged a

⁸ 82/891/EGK irányelv 12. cikk (6) bek.; Gerhard Kohlegger – Heinz Knoflach: *Gemeinschaftsrechtliche Auslegungs- und Umsetzungsprobleme am Beispiel von Fusions- sowie Spaltungs-RL und EU-GesRÄG*. In: *RdW*, 1996/3. sz. 99. o.; Clemens Grossmayer: *Gläubigerschutz bei Abspaltungen*. NWV Verlag, Wien–Graz, 2010. 111., 118. o.; Habersack: i. m. 219. o.; Vékás: i. m. 241. o.; Grünwald: i. m. 185. o.; Costan: i. m. 194. o.

⁹ Miskolczi Bodnár: i. m. 115., 292. o.; Susanne Kalss: *Kommentar zur Verschmelzung – Spaltung – Umwandlung*. Manzsche, Wien, 2010. SpaltG, § 15, Rn 13.

¹⁰ Kalss: i. m. SpaltG, § 15, Rn 13.; Grossmayer: i. m. 111. o.; Habersack: i. m. 219. o.; Kohlegger – Knoflach: i. m. 99. o.

¹¹ 82/891/EGK irányelv 12. cikk (3) bek.

tagállamoknak, a határon átnyúló átalakulási formációk esetében több jogrend érintettsége miatt nem mellőzhető a jogutód gazdasági társaság helytállási kötelezettségére vonatkozó nemzeti rendelkezések összehasonlító elemzése. Az átalakulás esetében tehát a társaságot terhelő felelősségi rendelkezések alapjainak a lefektetése tagállami hatáskörben maradt, amely kapcsolódva ahhoz a problematikához is, hogy a nemzeti előírások mely társasági formák számára teszik lehetővé az átalakulásban történő részvételt (például megjelenik-e a korlátlan tagi felelősség vagy sem), ellentmondásokat okozhat határokon átívelő kontextusban. Jelen fejezet részben nem térünk ki az SE alapítási módjainál esetlegesen alkalmazandó tagállami rendelkezésekre, hiszen az SE-rendelet 9. cikkében foglalt utaló norma folytán az európai részvénytársaságra a tagállami részvénytársaságokra irányadó szabályokat kell alkalmazni, így a helytállási kötelezettség vonatkozásában nem találunk eltérést a részvénytársaságok egyesüléséhez kapcsolódó jogszabályi előírásokhoz képest. Mindemellett az SE átalakuláshoz kapcsolódó keletkeztetési módjai csak részvénytársaságok számára állnak nyitva (más társasági forma nem jelenhet meg az átalakulási folyamatban), amely szintén a részvénytársaságokkal történő azonos megítélés irányába tolja el az SE alapítása során felhívható jogszabályok körét. A továbbiakban az uniós alapok hiányában nem foglalkozunk az egyesülés esetkörével sem, hiszen a részvénytársaságok egyesüléséhez kapcsolódóan megjelenő felelősségi rendelkezések vonatkozásában elmondható, hogy sem az irányelv normaszövege, sem pedig a tagállami jogok nem nevesítik kifejezetten a jogutód gazdasági társaság helytállási kötelezettségét, hanem azt az univerzális jogutódlás folyamányának, az egyesülés joghatásának tekintik.¹² Az átalakulás esetében tehát a jogutód felelőssége a jogutódlás tényéből fakadó követelményként jelenik meg, és nem minősíthető külön tipizált vagy nevesített felelősségi alakzatnak.¹³

3.1. Magyarország

A részvénytársaságok szétválására vonatkozó különös előírások között a Gt. nem nevesíti a jogutód gazdasági társaságokat terhelő felelősségi alakzatokat. Ebből fakadóan abban az esetben, ha a szétválás folyamatában csak részvénytársaságok érintettek, az alkalmazandó jogszabályok következő lépcsőjét, a szétválásra vonatkozó speciális rendelkezéseket kell az elemzés tárgyává tenni. A jogelőd tartozásaiért való megtérítési kötelezettség sorrendje a szétválás esetén az egyesülés szabályaihoz képest lényeges eltéréseket mutat: Első lépcsőben a Gt. 85. § (1) bekezdése értelmében szétválás esetén a jogelőd tartozásaiért a szétváló gazdasági társaság jogutódai a szétválási szerződés rendelkezései szerint kötelesek helytállni. Ennek megfelelően az adott kötelezettség kiegyenlítésére az a jogutód köteles, amelyhez a szétválási szerződés az adott tartozást telepítette, megtérítési kötelezettségének mértéke pedig korlátlan.

¹² Petró Éva: *Felelősség a társasági jogban*. In: Acta Conventus de Iure Civili Tomus VI. – SZTE ÁJTK Polgári jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszékének kiadványa (szerk. Papp Tekla). Lectum Kiadó, Szeged, 2007. 68. o.; Kalss: i. m. SpaltG, § 15, Rn 7.

¹³ Georg Eckert: *Internationales Gesellschaftsrecht*. Manzsche, Wien, 2010. 686. o.

Ha valamely kötelezettség teljesítésének az a jogutód, amelyhez a tartozást a szétválási szerződés telepítette, nem tesz eleget, vagy a tartozás kiegyenlítésére nem kerül sor, akkor valamennyi jogutód gazdasági társaság – beleértve kiválás esetén a fennmaradó jogelődöt is – egyetemleges felelőssége állapítható meg. A jogutód gazdasági társaságok szintén teljes társasági vagyonukkal kötelesek helytállni a tartozás kiegyenlítéséért; a jogutódok egymás közötti viszonyában pedig az elszámolás alapja a szétválási szerződésbe foglalt vagyonmegosztási rendelkezés lesz, ennek hiányában a vagyonmegosztás aránya.¹⁴ Speciális rendelkezést tartalmaz a Gt. azon követelések megtérítésére, amelyekről a szétválási szerződésben nem rendelkeztek, akár ismert volt az átalakulás idején, akár utóbb válik csak ismertté. Ilyen kötelezettségek teljesítéséért valamennyi jogutód gazdasági társaság egyetemlegesen köteles helytállni.

3.2. Ausztria

A SpaltG 15. §-a a részvénytársaságok szétválása esetén minden jogutód elsődleges és egyetemleges felelősségét deklarálja a jogelőd gazdasági társaság tartozásaiért.¹⁵ A hitelező tehát választása szerint szabadon követelheti a teljes tartozás kiegyenlítését bármelyik jogutód társaságtól, különbség köztük csak a kártérítés mértékének a korlátozott voltában, annak limitálásában rejlik. Az a jogutód, amelyhez a szétválási szerződés az adott tartozást telepítette, korlátlanul és a teljes társasági vagyonnal köteles helytállni, míg a többi jogutód felelőssége korlátozott, azaz a megtérítési kötelezettség csak a részükre juttatott nettó aktív vagyon értékéig terjed.¹⁶ A kártérítés mértékének a korlátozása az igényérvényesítés szempontjából releváns: a hitelező mindaddig bármelyik gazdasági társaságtól kérheti a teljes tartozás megtérítését, ameddig a kötelezettség összege nem lépi túl az adott gazdasági társaság esetében a kártérítés limitált mértékét.¹⁷ Tekintettel arra, hogy a törvény nem tartalmaz előírásokat a jogutódokkal szemben a felelősségi rendelkezésekre alapított igényérvényesítés határidejére, így speciális norma hiányában az általános elévülési időre irányadó rendelkezéseket kell figyelembe venni.¹⁸ Az osztrák szabályozásban nem találunk kifejezett törvényi előírást arra nézve, hogy hogyan alakul a jogutód gazdasági társaságok felelőssége abban az esetben, ha az adott tartozásról a szétválási szerződésben nem ren-

¹⁴ Gt. 85. § (4) bek.

¹⁵ SpaltG 15. § (1) bek. [Bundesgesetz über die Spaltung von Kapitalgesellschaften (SpaltG) (StF: BGBl. Nr. 304/1996., zuletzt geändert durch das Gesetz BGBl. I Nr. 53/2011.)]

¹⁶ SpaltG 15. § (1) bek.; Hans Georg Koppensteine –Friedrich Rüffler: *Kommentar zum GmbHG*. LexisNexis ARD Orac, Wien, 2007. zu § 96 GmbHG, Rn 39.; Susanne Kalss: *Ausgewählte Fragen der Haftung der sonstigen Gesellschaften gem § 15 SpaltG*. In: *wbl*, 2003/2. sz. 50. o.; Peter Stockenhuber: *Das österreichische Spaltungsgesetz*. In: *RIW*, 1994/4. sz. 286. o.; Grossmayer: i. m. 118., 140–141. o.; Kalss: i. m. SpaltG, § 15, Rn 6., 9., 30.; A nettó aktív vagyon értéke az az összeg, amelyet az átszervezési folyamat következtében átszállt jogok (aktívák) és kötelezettségek (passzívák) különbsége képez.

¹⁷ Kalss: i. m. SpaltG, § 15, Rn 11.; Kalss: Haftung... 51. o.

¹⁸ alss: i. m. SpaltG, § 15, Rn 24.; Lásd még a szétváláshoz kapcsolt felelősségi rendelkezésekre vonatkozóan: Klaus Hirschler: *Neuerungen im Gesellschafter- und Gläubigerschutz bei Spaltungen nach dem neuen SpaltG*. In: *GesRZ*, 1997/1. sz. 10. o.; Matthias Schimka: *Zur Geltendmachung von Gläubigeransprüchen nach § 15 SpaltG*. In: *GesRZ*, 2008/6. sz. 284–291. o.

delkeztek. A SpaltG 15. §-ának a megfogalmazásából azonban, miszerint minden jogutód gazdasági társaság felelőssége egyetemleges a jogelőd gazdasági társaság kötelezettségeiért, az következik, hogy ebben az esetben is az egyetemleges helytállási kötelezettség megállapításának van helye.¹⁹

3.3. Csehország

A szétválásra vonatkozó nemzeti rendelkezések felépítése eltér az egyesülésre irányadó normaanyagtól, hiszen a cseh szabályozás a jogutód gazdasági társaságok helytállási kötelezettségére vonatkozó előírások alkalmazását nem teszi függővé attól, hogy a szétválás mely formája valósul meg vagy az átalakulási folyamatban milyen gazdasági társaság vesz részt. A szétváláshoz kapcsolt felelősségi rendelkezéseket a cseh jogalkotó egyértelműen a hitelezővédelem területére sorolta be, külön cím alatt szabályozva a kapcsolódó előírásokat. A szétválás esetén elsődlegesen minden jogutód gazdasági társaság egyetemleges helytállási kötelezettsége állapítható meg, így a hitelező nem köteles először a társasággal szemben érvényesíteni az igényét, amelyhez az adott tartozást a szétválási szerződés telepítette, hanem választása szerint bármelyik jogutóddal szemben felléphet a követelés teljesítése végett. A kártérítés mértékének a korlátozása minden jogutód gazdasági társaság esetében fennáll, így minden jogutód – beleértve a továbbműködő jogelődöt is – csak a neki jutatott aktív vagyon értékéig felel.²⁰ Ha a szétválási szerződés valamely tartozásról nem rendelkezett, akkor ezért a kötelezettségért a jogutódok szintén egyetemlegesen kötelesek helytállni; ebben az esetben a társaságok egymás közötti belső viszonyában az elszámolás alapját a szétválási szerződésben lefektetett vagyonmegosztás aránya határozza meg.²¹ Amennyiben azonban a szervezeti változás olyan formája valósul meg az átalakulás során, ahol a jogelőd gazdasági társaság a továbbiakban is folytatja a tevékenységét, a szétválási szerződés kapcsolódó rendelkezésének a hiányában azt kell vélelmezni, hogy a be nem sorolt és a fel nem tüntetett követelés átszállására nem került sor.²²

¹⁹ Grossmayer: i. m. 116. o.

²⁰ czUmwG 257. § (1)-(2) bek. [Nr. 125/2008. Sb. Gesetz über die Umwandlung von Handelsgesellschaften und Genossenschaften (Vom 19 März 2008., In der Fassung: der Gesetze Nr. 15/2009. Sb. und Nr. 227/2009. Sb.; In: Handbuch Wirtschaft und Recht in Osteuropa Band 1. Verlag C.H. Beck, München, 2006.; mit Ergänzungslieferungen)].

²¹ czUmwG 261. §

²² czUmwG 261. § (3) bek.; Jana Skálová: *Tschechien: Spaltung aus gesellschafts- und steuerrechtlicher Sicht*. In: *eastlex*, 2008/3. sz. 109. o.

4. A tagállami rendelkezések összevetése

Az irányelv által nyitva hagyott választási lehetőséggel élve a vizsgált tagállamok szabályozási gyakorlata igen különböző a jogutód gazdasági társaságok helytállási kötelezettségére, illetve a kártérítés mértékére vonatkozóan. Az egyetlen közös pont az irányelv kögens előírása révén akként jelenik meg az implementáló nemzeti rendelkezésekben, hogy a jogutód gazdasági társaságok egyetemleges kötelezettségét az elsődleges vagy a másodlagos felelősség szintjén az elemzett tagországok mindegyike nevesíti és deklarálja. A belső jogok előírásában testet öltő differenciák a jogutódok felelősségének a jellegéhez, illetve a kártérítés limitált vagy korlátlan voltaához kapcsolódnak az alábbiak szerint:

	82/891/EGK irányelv		Magyar- ország	Ausztria	Cseh- ország
	1. variáns	2. variáns	1/a variáns	2/a+b variáns	2/b variáns
<i>kapcsolódó jogszabályhely</i>	82/891/EGK irányelv 12. cikk (3)–(6) bek.		Gt. 85. §	SpaltG 15. §	czUmwG 257. § (1)–(2) bek.
<i>a JU felelőssége</i>	<i>elsődleges:</i> (...) telepítette <i>másodlagos:</i> többi JU	minden JU elsődleges	<i>elsődleges:</i> (...) telepítette <i>másodlagos:</i> többi JU	minden JU elsődleges	minden JU elsődleges
<i>egyetemlegesség</i>	✓	✓	✓	✓	✓
<i>a kártérítés mértékének a limitálása</i>	<i>elsődleges:</i> mindig k.tlan <i>másodlagos:</i> k.tlan/k.tt (a)/(b)	bármely JU esetén: k.tlan/k.tt	minden JU k.tlan	<i>(...) telepítette:</i> k.tlan <i>többi JU:</i> k.tt	minden JU k.tt

1. Magyarország: Az irányelv szabályozási rendszerét vizsgálva a hazai jogalkotó az uniós norma opcionális lehetőségei közül az *1/a variánst* követi. Itt a jogutódok helytállási kötelezettsége között különbség mutatkozik abban, hogy az a jogutód köteles elsődlegesen helytállni, amelyhez a tartozást a szétválási szerződést telepítette, míg a többi jogutód felelőssége ehhez képest csak másodlagos lehet abban az esetben, ha a teljesítésre a főadós részéről nem kerül sor. A magyar szabályozás nem enged teret a kártérítés limitálásának; minden jogutód gazdasági társaság teljes vagyonával, korlátlanul köteles helytállni a jogelőd tartozásaiért.

2. Ausztria: Az osztrák rendszer az irányelv *2/a+b variánsára* épül. Ennek keretében szemben a magyar szabályozással minden jogutód helytállási kötelezettsége elsődleges, és bár azon jogutód korlátlanul felel a jogelőd tartozásaiért, amelyhez az adott követelést a szétválási szerződés telepítette, a többi jogutód vonatkozásában azonban ez a mérce csak limitált, korlátozott megtérítési kötelezettséget takar.

3. *Csehország*: A cseh előírások az uniós norma 2/b variánsába illeszkednek. Hasonlóan az osztrák megoldáshoz minden jogutód gazdasági társaság elsődleges felelőssége kerül lefektetésre az átalakulási törvényben, azonban szemben a hazánkban és az Ausztriában megvalósuló modellel, itt minden jogutód társaság helytállási kötelezettsége korlátozott.

A fentieket egybevetve megállapítható, hogy a vizsgált tagországok három különféle módon implementálták a kapcsolódó uniós norma rendelkezéseit élve az irányelv nyújtotta választási alternatívával. Az egyes opciók szerinti eltérés lehetősége tehát azt eredményezte, hogy a jogharmonizáció ellenére is divergáló irányba hat a tagállamok gyakorlata a szétváláshoz kapcsolt és a jogutód gazdasági társaságot terhelő helytállási kötelezettséget előíró normák vonatkozásában.

5. Az alkalmazandó jog kérdése a határon átnyúló szétválások esetén

Az alkalmazandó jog kérdése az átalakuláshoz kapcsolódóan az uniós szinten eddig még csak a formaváltással járó székhelyátmozgással és a határon átnyúló egyesülési folyamatokkal összefüggésben merült fel abban az aspektusban, hogy az átalakulás lebonyolítására, annak társaságon belül és azon kívül zajló szakaszára milyen eljárásjogi szabályok tekinthetőek irányadónak. A felelősségi rendelkezések kapcsán az alkalmazandó jog problematikája azonban nem került a vizsgálódás fókuszába arra tekintettel, hogy a határon átnyúló egyesülési folyamatok végkimenetén az univerzális jogutódlás következtében csak egy jogutód gazdasági társaság szerepel. A több tagállam területét érintő szétválások esetében²³ azonban több jogutód jön létre vagy működik tovább több nemzeti jogrendet is érintve, amely az eltérő tagállami feltetelekre tekintettel a helytállási kötelezettséget megalapozó normák vonatkozásában is felveti a belső jogi előírások kollízióját.²⁴ A Róma I. és II. rendelet²⁵ hatálya – függetlenül felek között fennálló szerződéses vagy szerződésen kívüli jogviszony jogcímétől – a helytállási kötelezettséggel kapcsolatban nem terjed ki azokra a kérdésekre, amelyeket a társasági jog szabályozási köre átfog. A rendelet a kivételek között kifejezetten nevesíti

²³Kapcsolódó jogharmonizációs rendelkezések hiányában a határon átnyúló szétválás megengedhetősége levezethető a letelepedés szabadsága által megkívánt előfeltételekből, valamint a nemzeti elbánás elvéből abban az esetben, ha a szétválás adott formájának a megvalósulását az érintett tagállamok joga határokon belüli relációban ismeri és lehetővé teszi a saját gazdasági társaságai számára. Az átalakulási folyamat elé gördített akadály vagy korlátozás csak a Gebhard-formulában megfogalmazott feltételek fennállása esetén igazolható.

²⁴V. ö. Harald Kallmeyer (Hrsg.): *Umwandlungsgesetz – Kommentar*. Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2010. zu Vor §§ 122a–122l (dUmwG), Rn 11–12.; Harald Kallmeyer – Stephan Kappes: *Grenzüberschreitende Verschmelzungen und Spaltungen nach Sevic Systems und EU-Verschmelzungsrichtlinie*. In: *AG*, 2006/7. sz. 235. o.

²⁵Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.); Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II.).

a tag mögöttes felelősségének a kérdését,²⁶ valamint mindazon helytállási kötelezettséget megalapozó normák is beilleszthetők ebbe a körbe, melyeket a tagállami rendelkezések a törvény erejénél fogva telepítenek a jogutód gazdasági társaságra vagy a jogelőd volt tagjaira. A társasági jog hatálya alá tartozó anyagi jogi kérdések megítélésére (beleértve az átalakuláshoz kapcsolt felelősségi rendelkezéseket is) minden esetben a gazdasági társaság személyes joga, honossága az irányadó.²⁷ A kapcsolóelvet a határon átnyúló szétválási folyamatokra transzformálva az a kérdés merül fel, hogy több tagállam érintettségére tekintettel, valamint figyelemmel arra, hogy a jogelőd, illetve a jogutód gazdasági társaságok honosságát más-más személyes jog alapján kell megítélni, a jogutód társaságok felelősségére melyik társaság honosságát meghatározó jog előírásai alkalmazandóak. A jogutódok helytállási kötelezettségére irányadó szabályok kiválasztása két lehetséges alternatíva mentén artikulálódhat: vagy a jogelőd államának a jogát, vagy pedig minden jogutód vonatkozásában a saját személyes jogot kell irányadónak tekinteni a felelősségi rendelkezések feltérképezése során. Mindkét megoldási javaslat érvekkel és ellenérvekkel is alátámasztható:

1. A jogelőd államának joga mellett szól az, hogy ebben az esetben – figyelemmel arra, hogy nem jogi előzmények nélküli alapításról van szó – nem lehet eltekinteni attól a tényről, hogy a szétválás esetén tulajdonképpen egy korábbiakban egységes vagyontömeg feldarabolása történik meg, melynek egyes részei az átalakulást követően határon átnyúló kontextusban sem függetleníthetők teljes mértékben egymástól.²⁸ Emellett egy lehetséges kapcsolóelv meghatározása során vizsgálni kell azt is, hogy a jogilag releváns tény időpontjában (ez jelen esetben a szétválás bejegyzésének az időpontja lesz), mely állam joga határozza meg a korábban keletkezett jogviszonyokból fakadó tartozások jogi sorsát. Ennek értelmében a jogutód gazdasági társaságok felelősségét a jogelőd tartozásai vonatkozásában a jogelőd állama szerint kell megítélni.

2. A jogutódok személyes jogának alkalmazási lehetősége – az érintett államok belső jogi előírásainak a megsokszorozódása mellett – azért nyújt reális alternatívát ebben az esetben, mert a társasági jogban szabályozott, kógens jelleggel előírt mögöttes felelősségi alakzatokat a gazdasági társaság személyes joga alapján kell megítélni. A határon átnyúló szétválás esetében a jogutód gazdasági társaságok új jogi entitásként, jogalanyként kerülnek létrehozásra adott esetben egy, a jogelőd államtól eltérő tagállamban.²⁹ Ezen társaságok létrejötte azonban már – függetlenül a jogelőd államtól – a célország joga és követelményei által meghatározott; a jogutód gazdasági társaság léte a célországban történő bejegyzéstől és állami elismeréstől függ.

²⁶ Róma I. rendelet 1. cikk (2) bek. f) pont; Róma II. rendelet 1. cikk (2) bek. d) pont; Czizler Dezső Tamás: *Az európai nemzetközi (kollíziós) magánjog és a családjog főbb kérdései*. PhD értekezés, témavezető: Prof. Dr. Vörös Imre, Győr, 2011. 241., 245–246. o.; Georg Eckert: *Internationales Gesellschaftsrecht*. Manzsche, Wien, 2010. 790. o.

²⁷ Czizler: i. m. 243. o.; Eckert: i. m. 29., 699., 792. o.

²⁸ Kallmeyer – Kappes: i. m. 235. o.

²⁹ Kallmeyer – Kappes: i. m. 235. o.

A szétváláshoz kapcsolt felelősségi rendelkezések különbözőségéből fakadóan a helyállási kötelezettség megítélésére irányadó jogok lehetséges száma határokon átnyúló aspektusban az átalakulásban érintett társaságok és tagállamok száma szerint sokszorozódik meg különféle eredményekre vezetve. Ennek szemléltetésére a vizsgált tagállamok relációjában csupán két példát szeretnénk kiragadni arra tekintettel, hogy a jogelőd állama, a jogutódok honossága, valamint az, hogy a szétválási szerződés mely társasághoz telepítette az adott tartozást, az egyes megvalósulási esetkörök igen sokféle és széles variációjának teremthet alapot.

1. Az első példa szerint egy magyar jogelőd társaság egy cseh és egy osztrák jogutód társaságra vált szét;³⁰ a hitelező által érvényesített követelést a szétválási szerződésben a cseh jogutód társasághoz telepítették. Ha összevetjük az érintett tagállamokban szabályozott felelősségi előírásokat, akkor abból a nézőpontból, hogy mely állam jogát alkalmazzuk a jogutód gazdasági társaságok helyállási kötelezettségének az elbírálására, az alábbi megoldási lehetőségek jöhetnek számításba:

a) Ha a jogelőd államának a jogát, tehát a magyar jogot tekintjük irányadónak a jogutódok felelősségének a megítélésére, akkor a cseh társaság köteles elsődlegesen helyállni az adott tartozás kiegyenlítéséért, mivel a szétválási szerződés ehhez a társasághoz rendelte a kérdéses követelést. Amennyiben a cseh társasággal szemben lefolytatott végrehajtás eredménytelenül zárult, akkor fordulhat a hitelező az osztrák jogutód társasággal szemben. Az együttes perlés lehetősége a belső jogi szabályozás konstrukciója miatt (az elsődleges és a másodlagos helyállásra kötelezett megkülönböztetése következtében) ebben az esetben nem lehetséges. A magyar jog szerint a kártérítés mértékét tekintve minden jogutód gazdasági társaság korlátlanul köteles helyállni az adott tartozás kiegyenlítéséért.

b) Amennyiben a jogutód gazdasági társaság felelősségét saját honosságuk, tehát a jogutód személyes joga szerint bíráljuk el, akkor a cseh társaság szemszögéből nézve minden jogutód elsődleges helyállása állapítható meg, amely viszont már lehetővé teszi az osztrák társasággal történő együttes helyállás lehetőségét. A másik nagy különbség emellett a kártérítés mértékében mutatkozik: míg a magyar jog alkalmazása következtében korlátlanul felelne a cseh társaság, addig a cseh szabályozás minden jogutód társaság vonatkozásában csak korlátozott megtérítési kötelezettséget ír elő. Amennyiben a másik jogutód, tehát az osztrák társaság nézőpontjából vizsgáljuk a felelősségi szabályokat, akkor abból fakadóan, hogy minden jogutód elsődlegesen köteles helyállni, szintén lehetősége van a hitelezőnek arra, hogy az osztrák és a cseh társasággal szemben együttesen érvényesítse igényét. Tekintettel azonban arra, hogy a szétválási szerződés nem ehhez a jogutódhoz telepítette az adott követelést, így az osztrák jog szemszögéből nézve a cseh társaság korlátlanul felel (szemben a cseh rendszerrel), míg az osztrák jogutód pedig korlátozottan (szemben a magyar szabályozás előírásaival).

2. A második példa tényállása szerint egy cseh jogelőd társaság az átalakulás következtében egy magyar és egy osztrák jogutód társaságra vált szét; a szétválási szerződés a kérdéses követelést az osztrák társasághoz telepítette. A jogelőd és a jogutód társaságok eltérő személyes joga következtében az alábbi eltérések figyelhetők meg ebben az esetben:

³⁰ Az alkalmazandó jog kérdése és a kapcsolódó megítélés független attól a tényről, hogy a szétválás milyen módon, különválás vagy kiválás útján megy végbe.

a) Ha a jogelőd államának a jogát, jelen esetben a cseh jogot alkalmazzuk, akkor minden jogutód társaság (beleértve a magyar jogutódot is) elsődlegesen felel.

b) A kártérítés mértéke mind az osztrák társaság esetében, mind pedig a magyar jogutód esetében korlátozott.

Ha a jogutódok államának a jogát alkalmazzuk, akkor az osztrák szabályozás szerint tekintettel arra, hogy a szétválási szerződés ehhez a társasághoz rendelte a követelést, korlátlanul, teljes társasági vagyonával felel. Az előbbiekkal szemben azonban a magyar jog előírásai szerint a magyar jogutód (arra figyelemmel, hogy csak másodlagosan köteles helytállni) mindaddig élhet a sortartás kifogásával, amíg az elsődleges kötelezettel, tehát az osztrák jogutóddal szemben lefolytatott végrehajtás nem vezetett eredményre, mert az átalakulás esetén a törvény nem tartalmaz megengedő klauzult az elsődleges és a mögöttes helytállásra kötelezettek együttes perlésének a lehetőségére. A magyar jog szerint pedig a magyar társaság szintén korlátlanul köteles helytállni az adott tartozás kiegyenlítéséért.

Összességében tehát megállapítható, hogy a hiányzó kapcsolóelvek következtében a határokon átnyúló szétválás vonatkozásában jelentős rizikófaktoroként jelenik meg a hitelezői igények megtérülése tekintetében a felelősségi rendelkezések és az igényérvényesítés területén jelentkező jogbizonytalanság. A fenti két példával jól szemléltethető tehát, hogy az alkalmazandó jog kérdése a határon átnyúló szétválások esetében olyan releváns tényezőként jelenik meg a jogutód gazdasági társaságok felelősségéhez kapcsolódóan, amely attól függően, hogy mely társaság honossága szerinti belső jog előírásait alkalmazzuk, eltérő eredményekre vezet az igényérvényesítés, illetve a kártérítés mértékének a megítélése vonatkozásában. A problematika további jelentősége ott is felfedezhető, hogy az együttes perlés kérdésköre kihat a joghatósági szabályok alkalmazására, valamint a kártérítés mértékének a limitálása szintén gátolja a hatékony igényérvényesítést abból az aspektusból, hogy meghatározza azt a maximális értéket, amelyet a hitelező az adott jogutód társaságtól követelhet. Az ehhez kapcsolódó igényérvényesítési nehézségek abban az esetben is megjelennek, ha a szétválás esetében egyébként tőke kivonás nem következik be, hanem a vagyon a jogutódok körében változatlan értékben kerül megtartásra, vagy a limitált kártérítési mérce előnyét a nemzeti jogalkotó az elsődleges felelősség deklarálásával kívánja kiegyenlíteni.

6. Összegzés

Szűk körű uniós harmonizáció mellett a nemzeti jogokban eltérően szabályozottak a szétválás különféle formáihoz kapcsolt és a jogutód gazdasági társaságok helytállási kötelezettségét előíró felelősségi rendelkezések. És határon átnyúló kontextusban speciális rendezőelvek hiányában ezek a különbségek jelentős problémákat okozhatnak. A részvénytársaságok szétválása esetében az összehasonlító elemzés arra az eredményre vezetett, hogy a vizsgált tagországok vonatkozásában a nemzeti jogalkotók – élve az irányelv által felkínált opcionális lehetőségekkel – differenciált szabályozás keretében implementálták a jogutódok helytállási kötelezettségét megalapozó normákat a felelősség elsődleges vagy másodlagos jellegére, illetve a kártérítés mértékére nézve. Megoldási alternatívánkban a jogbiztonság követelményét is előtérbe helyezve a jogelőd személyes jogának a továbbhatását javasoljuk mind a jogutód gazdasági társaságok, mint pedig a volt tagok helytállási kötelezettségére nézve.